

Welke basisscholen geven te hoge adviezen in vergelijking met hun CITO-score?

Jaap Dronkers

Hoogleraar Onderwijs sociologie Universiteit Maastricht

E-mail: j.dronkers@maastrichtuniversity.nl

Twitter: @dronkersj

Persoonlijke homepage: http://www.roa.unimaas.nl/cv/dronkers/nw_dronkers.htm

Versie 15 juli 2014

Introductie

In deze bijdrage geef ik antwoord op de vraag welke scholen te hoge adviezen geven in vergelijking met hun CITO-scores. Ik gebruik hiervoor de CITO-scores 2012, zoals die dankzij de RTL openbaar zijn geworden

(http://www.schoolcijferlijst.nl/basis/Toelichting_2013b.pdf). In deze bijdrage gebruik ik alleen de scholen met een CITO-toets. Scholen met andere toetsen laat ik buiten beschouwing. Voor de adviezen van de scholen gebruik ik de meest recente advies gegevens van de DUO, namelijk die van 2012ⁱ (http://www.ib-groep.nl/organisatie/open_onderwijsdata/databestanden/po/Leerlingen/Leerlingen/Schooladvies.asp). Net als in een eerder blog over inflatie van adviezen

(<http://stukroodvlees.nl/opleiding/zijn-schooladviezen-aan-inflatie-onderhevig/>) heb ik met behulp van de gewichten een gemiddeld gewogen advies berekend.ⁱⁱ Scholen met veel onbekende adviezen zijn uit het analyse bestand verwijderd. Ten slotte heb ik advies en CITO-scores gestandaardiseerd en genormaliseerd, zodat zij bij een gemiddelde van nul en een standaard deviatie van 1.00 hebben. Het verschil tussen advies en CITO-score is daardoor dus ook gestandaardiseerd en genormaliseerd. Als dit verschil nul is betekent dit dat de plaats van de school op beide verdelingen precies dezelfde is. Als het verschil 1.0 is betekent dit dat het gemiddeld advies van die school een standaard deviatie hoger is dan de gemiddelde CITO-score van die school. Als het verschil -1.0 is betekent dit dat de gemiddelde CITO-score van die school een standaard deviatie hoger is dan het gemiddeld advies van die school.

Tabel 1: Advies en CITO-score (ruw en gestandaardiseerd), advies-cito verschil en sociale compositie school.

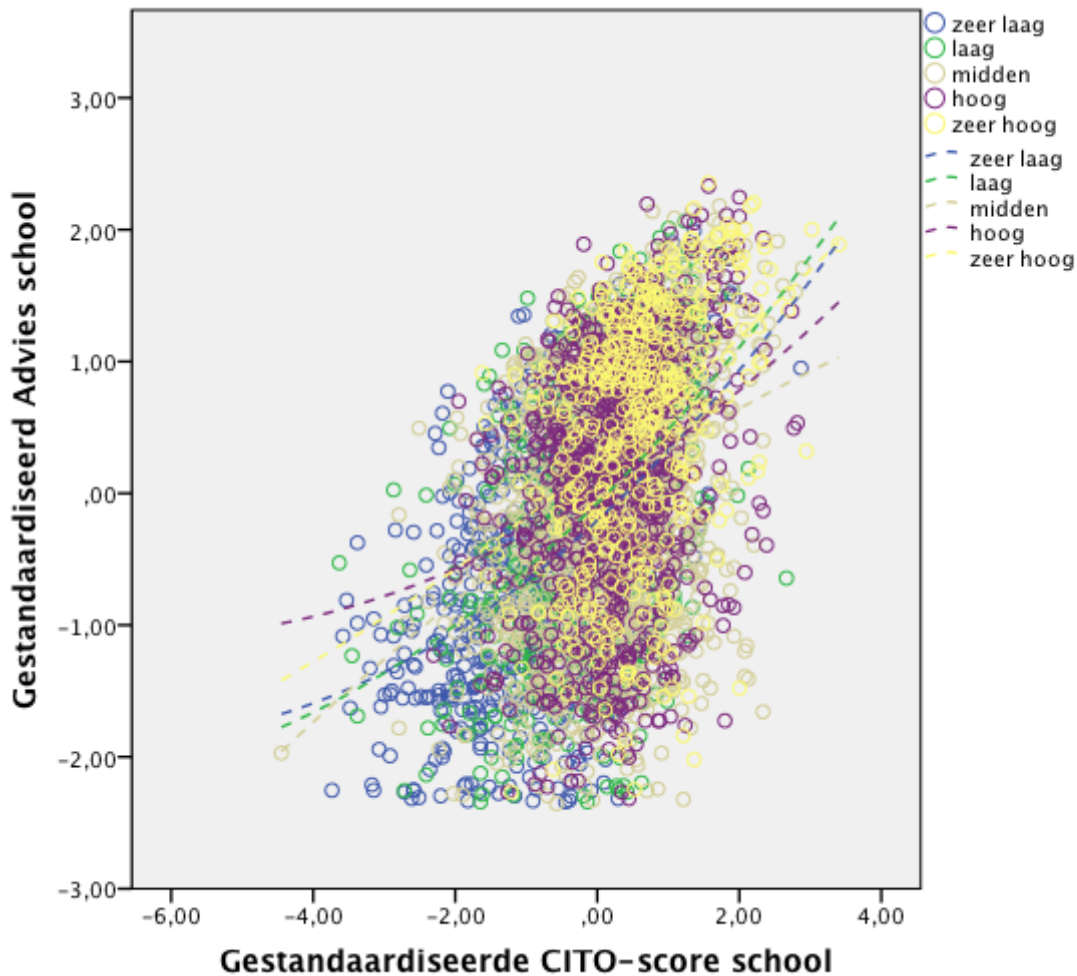
	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std. Deviatie
Advies school	4301	0,9	40,7	20,8	8,5
CITO-score school	5547	517,0	548,8	535,2	3,9
Gestandaardiseerd Advies school	4301	-2,4	2,4	0,0	1,0
Gestandaardiseerde CITO-score school	5547	-4,6	3,5	0,0	1,0
Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	4301	-4,0	3,1	-0,1	1,0
Soiaal-economische compositie school	5362	-49,3	39,0	11,2	18,1

De sociaal-economische compositie van de school is gebaseerd op de postcode van de leerlingen van die school en de Leefbaarometer

(data.overheid.nl/data/dataset/leefbaarometer-1998-2010) 'bevolkingssamenstelling'-dimensie (versie 2012). De score van deze dimensie is een optelsom van het aandeel niet-werkende werkzoekenden per postcode; het aantal inkomens tot 2x modaal per postcode; het aandeel minimuminkomens per postcode; het aandeel inkomens meer dan 2x modaal per postcode; het aandeel niet-westerse allochtonen per postcode; aandeel hoogopgeleiden per postcode. Deze dimensie varieert tussen -50 (laagste score) en +50 (hoogste score).

Relatie tussen Advies en CITO-score per school

Figuur 1: het advies en de CITO-score per school

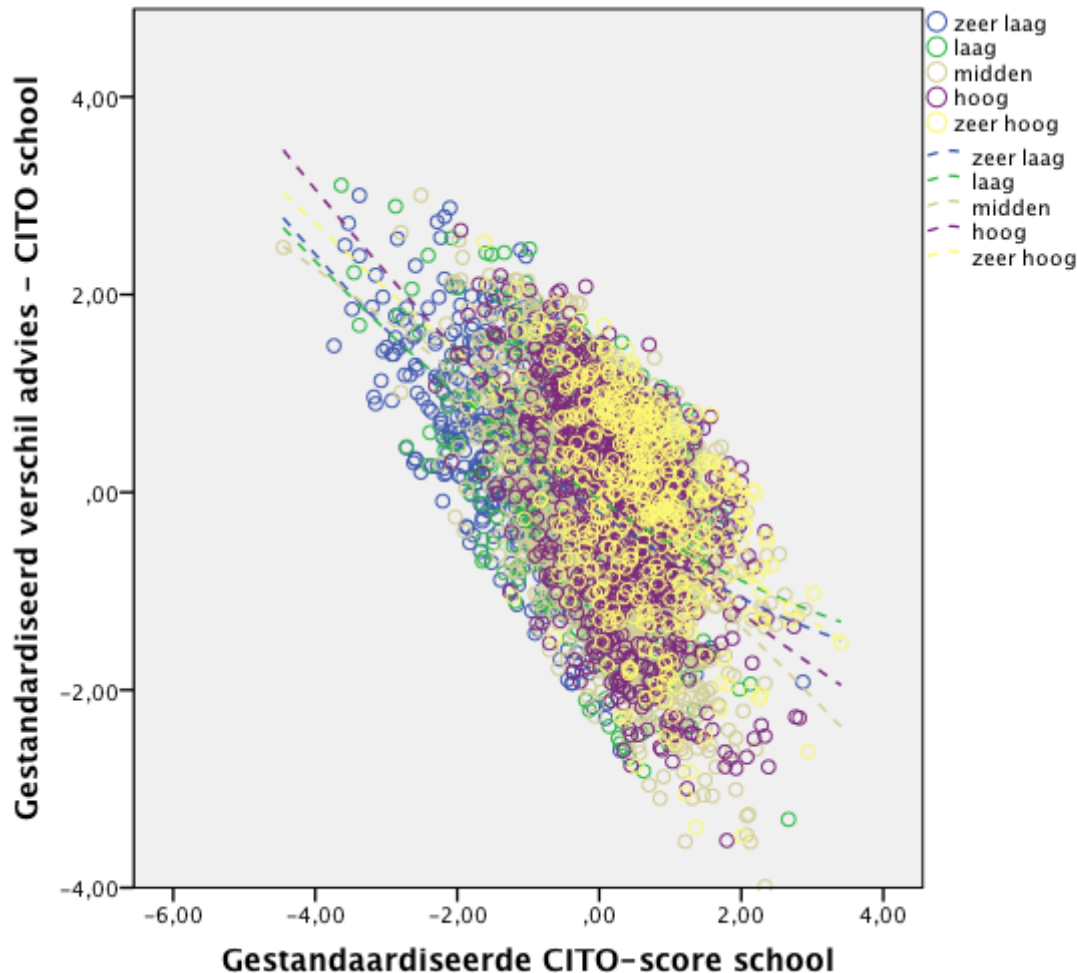
Noot: regressielijnen voor 5 groepen sociaal-economische compositie scholen

Figuur 1 laat zien dat er een duidelijke kwadratische relatie bestaat tussen het advies per school en de CITO-score per school. Hoe hoger de CITO-score van de school, hoe krachtiger deze relatie is; hoe lager de CITO-score van de school, hoe zwakker deze relatie is. Deze relatie is het krachtigst voor scholen met een lage sociaal-economische compositie en het zwakst voor scholen met een hoge sociaal-economische compositie. Ook laat figuur 1 zien dat het verband verre van perfect is: de spreiding in gemiddeld advies is groot, ook bij scholen met een zelfde CITO-score. Ten slotte laat figuur 1 zien dat basisscholen met een hoge of zeer hoge sociaal-economische compositie (paars of geel) vaak hoge CITO-scores hebben, terwijl basisscholen met een zeer lage of lage

sociaal-economische compositie (blauw of groen) vaak lage CITO-scores hebben. Tegelijkertijd zijn er in figuur 1 genoeg scholen een uitzondering op deze regel.

Verskil tussen gemiddeld Advies en CITO-score per school

Figuur 2: Het verschil advies-CITO en de CITO-scores per school

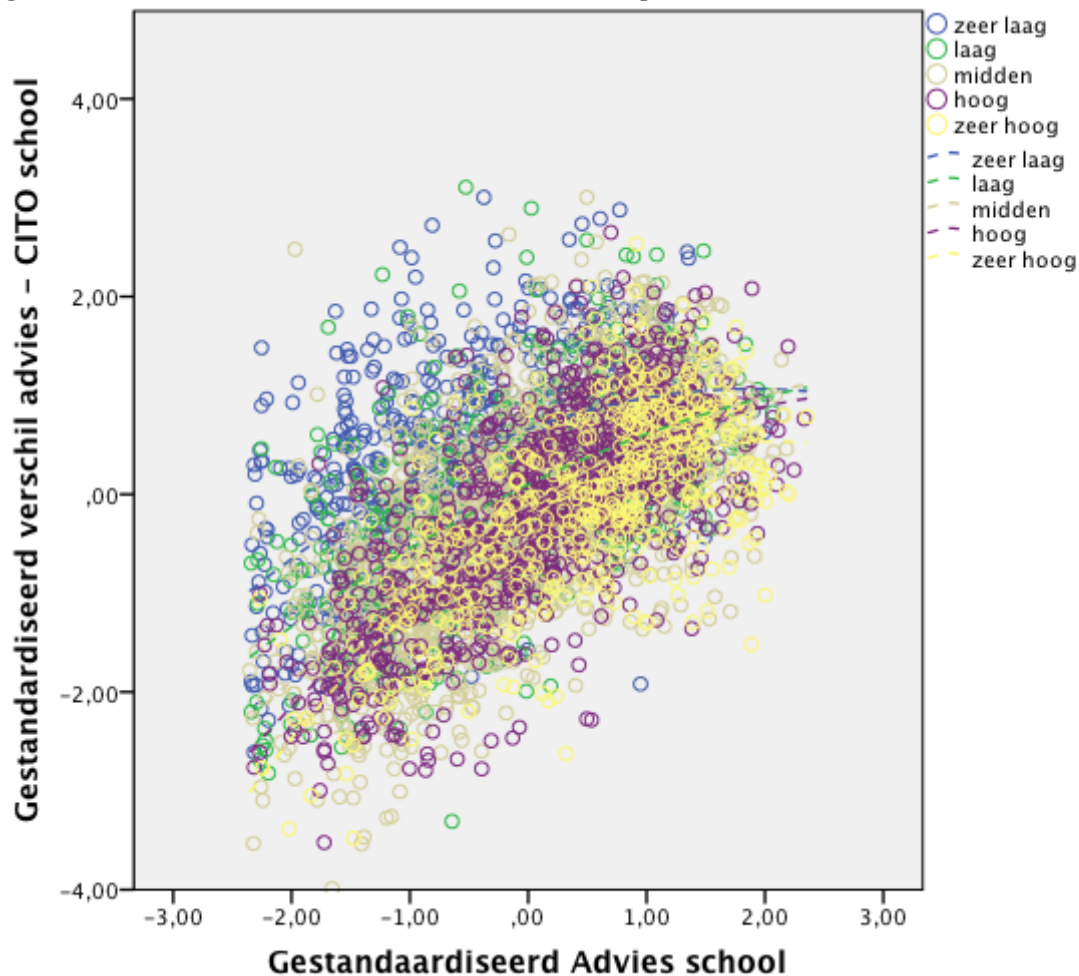

Noot: regressielijnen voor 5 groepen sociaal-economische compositie scholen

Figuur 2 kan voor sommigen een verrassing zijn: de relatie tussen verschil advies-cito per school en de CITO-score per school is negatief: hoe lager de CITO-score, hoe groter het verschil advies-cito, hoe hoger de CITO-score, hoe kleiner het verschil advies-cito, dat wil zeggen het gemiddeld advies lager is dan de gemiddelde CITO-score. Deze negatieve relatie verschilt nauwelijks voor scholen met uiteenlopende sociaal-economische compositie. Er is ook nauwelijks sprake van een kromlijngig verband. Het kan een verrassing zijn omdat geregeld werd gesteld dat scholen met hoge CITO-scores hun leerlingen ook hoge te adviezen zouden geven. Een mogelijke verklaring van deze onverwachte relatie tussen verschil advies-cito per school en de CITO-score per school kan zijn dat scholen met gemiddeld lage CITO-scores onder een grotere druk van ouders en leidinggevendenden staan (en minder weerstandsmogelijkheden hebben) om hogere adviezen te geven, teneinde hun leerlingen toch nog enige mogelijkheden bij de aanvang van het voortgezet onderwijs te geven. Anderzijds zou de druk van ouders en leidinggevendenden bij scholen met gemiddeld hoge CITO-scores kleiner zijn (of gemakkelijker zijn te weerstaan), omdat hun leerlingen dankzij de hoge CITO-score toch al genoeg mogelijkheden hebben bij de aanvang van het voortgezet onderwijs.

Vershil Advies - CITO per school en gemiddeld advies per school

Figuur 3: Het verschil advies-CITO en het advies per school

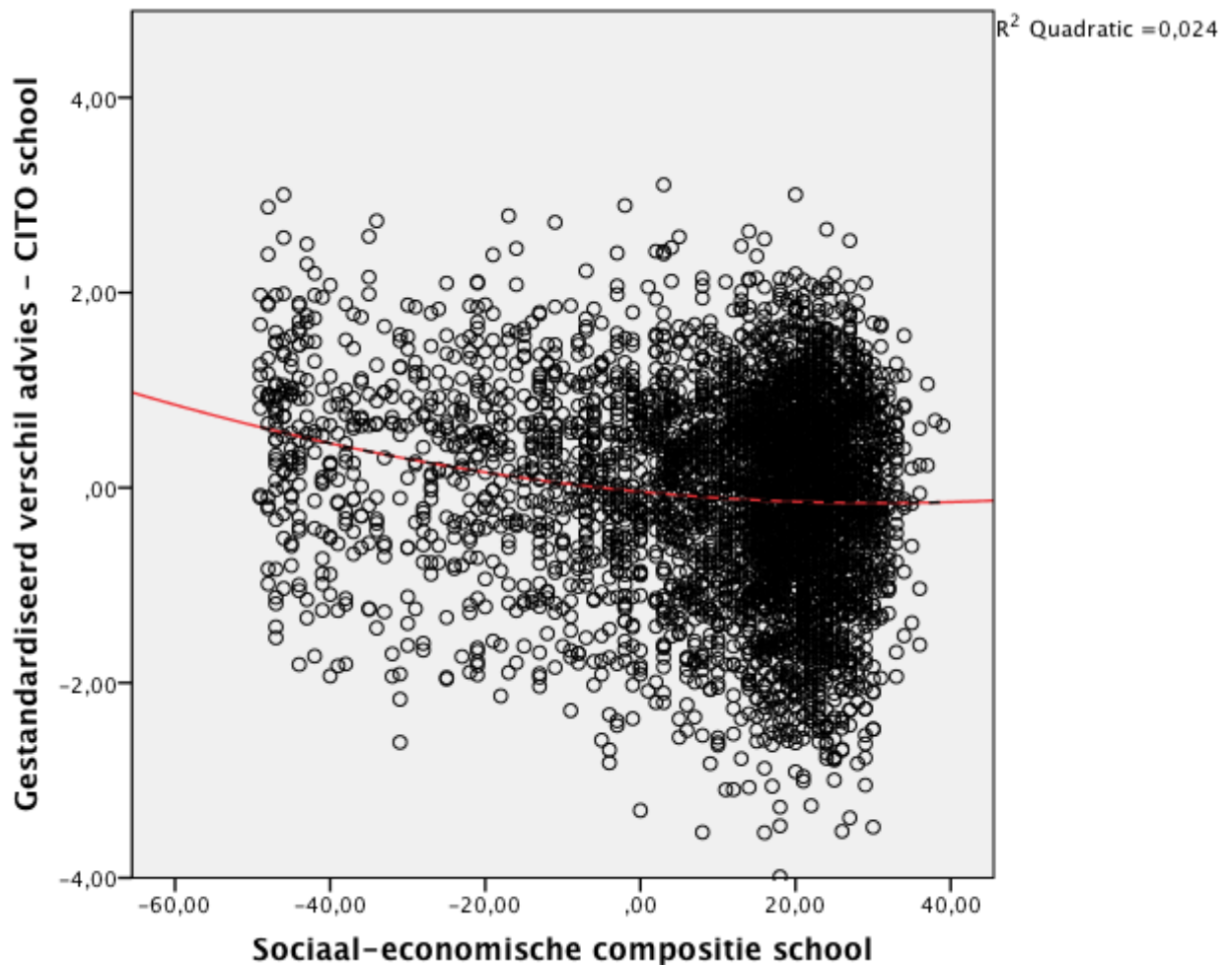

Noot: regressielijnen voor 5 groepen sociaal-economische compositie scholen

Figuur 3 is meer in overeenstemming met de traditionele verwachting: de relatie tussen verschil advies-cito per school en het gemiddeld advies per school is positief: hoe hoger het advies, hoe groter het verschil advies-cito, hoe lager het advies, hoe kleiner het verschil advies-cito, dat wil zeggen het gemiddeld advies lager is dan de gemiddelde CITO-score. Deze positieve relatie verschilt wel voor scholen met uiteenlopende sociaal-economische compositie: de relatie is het zwakst voor scholen met een lage sociaal-economische compositie (blauw & groen) en het sterkst voor scholen met een hoge sociaal-economische compositie. Er is ook sprake van een kromlijng verband, dat wil zeggen dat de relatie minder sterk wordt bij scholen met bovengemiddelde adviezen. Ook hier zien wij dus de grote verschillen tussen gemiddeld advies en CITO-scores bij scholen met ondergemiddelde adviezen. Grote verschillen tussen gemiddeld advies en CITO-scores per school lijkt dus eerder meer voor te komen onder laag presterende scholen (toets, advies) dan onder hoog presterende scholen.

Vershil Advies - CITO per school en SES compositie school

Figuur 4: Het verschil advies-CITO en de sociaal-economische samenstelling van scholen

Figuur 4 laat zien dat er een zwak negatief kromlijng verband bestaat tussen de sociaal-economische samenstelling van scholen en hun advies-cito verschil. Met name scholen met een zeer lage sociaal-economische samenstelling is het advies-cito verschil iets hoger, maar is verband is verdwenen bij scholen met een gunstigere sociaal-economische samenstelling. Er is dus ook hier gesprake dat basisscholen met de hoogste sociaal-economische samenstelling disproportioneel de hoogste adviezen geven.

Vershil Advies-CITO per school en denominatie

Tabel 1: Gestandaardiseerd Advies, CITO-score en advies-cito verschil per denominatie (n>10).

Denominatie		Gemiddelde	Std. Deviatie
Algemeen Bijzonder N=186	Gestandaardiseerd Advies school	,63	1,01
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,65	1,01
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,02	,97
Gereformeerd Vrijgemaakt N=44	Gestandaardiseerd Advies school	,08	,98
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,35	,91
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,28	1,45

Islamitisch N=30	Gestandaardiseerd Advies school	-,70	,81
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,74	,70
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,04	,99
Openbaar N=1298	Gestandaardiseerd Advies school	-,14	1,04
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,09	1,03
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,05	1,10
Protestants- christelijk N=1073	Gestandaardiseerd Advies school	-,01	,94
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,10	,85
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,11	,99
Reformatorisch N=103	Gestandaardiseerd Advies school	,17	,86
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,12	,72
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,05	1,01
Rooms- katholiek N=1517	Gestandaardiseerd Advies school	,05	,98
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,12	,88
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,07	1,01
Samenw. Prot.Chr. - RK N=31	Gestandaardiseerd Advies school	,04	,98
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,24	1,10
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,28	,88

Tabel 1 laat zien dat de scholen van de grotere denominaties niet sterk verschillen in het gemiddeld verschil advies-cito per school. Gereformeerd vrijgemaakte scholen hebben gemiddeld een lager advies dan hun CITO-score (-.28), terwijl Samenwerkende Prot.Chr. – RK scholen gemiddeld een hoger advies hebben dan hun CITO-score (+.28).

Vershil Advies-CITO per school en Onderwijsvisie

Tabel 2: Gestandaardiseerd Advies, CITO-score en advies-cito verschil per onderwijsvisie (n>10).

visie		Gemiddelde	Std. Deviatie
Dalton / Jenaplan N=27	Gestandaardiseerd Advies school	-,07	1,21
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,12	1,43
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,37	,86
Gecertificeerde Dalton N=103	Gestandaardiseerd Advies school	,17	1,01
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,07	,99
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,08	,99
Gecertificeerde Jena N=59	Gestandaardiseerd Advies school	,39	,93
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,20	,96
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,10	,80
Gecertificeerde Montessori N=88	Gestandaardiseerd Advies school	,57	1,09
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,26	1,09
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,27	,93
Ontwikkelingsgericht N=11	Gestandaardiseerd Advies school	,13	1,25
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,20	1,28

	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,34	1,20
Regulier N= 3998	Gestandaardiseerd Advies school	-,02	,99
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,01	,99
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	-,09	1,04

Tabel 2 laat zien dat de scholen van verschillende onderwijsvisies enigszins verschillen in het gemiddeld verschil advies-cito per school. Scholen met Dalton/Jenaplan hebben gemiddeld een lager advies dan hun CITO-score (-.37), terwijl gecertificeerde Montessori scholen en ontwikkelingsgerichte scholen gemiddeld een hoger advies hebben dan hun CITO-score (+.27; .34).

Vershil Advies-CITO per school en vier grote steden

Tabel 3: Gestandaardiseerd Advies, CITO-score en advies-cito verschil voor de vier grote steden.

GEMEENTENAAM		Gemiddelde	Std. Deviatie
's-Gravenhage N=85	Gestandaardiseerd Advies school	-,12	1,19
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,24	1,30
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,12	,93
Amsterdam N=169	Gestandaardiseerd Advies school	-,01	1,24
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,32	1,34
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,31	,91
Rotterdam N=153	Gestandaardiseerd Advies school	-,44	1,07
	Gestandaardiseerde CITO-score school	-,78	1,31
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,34	1,07
Utrecht N=78	Gestandaardiseerd Advies school	,09	1,30
	Gestandaardiseerde CITO-score school	,02	1,20
	Gestandaardiseerd verschil advies - CITO school	,07	1,03

Hoe groot is het advies-cito verschil in de vier grote steden waarin de concurrentie bij de toegang tot het voortgezet onderwijs scherper zou zijn en dus een hoger advies dan de eindtoets belangrijker? Tabel 3 laat zien dat het advies-cito verschil substantieel is in Amsterdam (+.31) en in Rotterdam (+.34), terwijl het in Utrecht nauwelijks bestaat.

Conclusie

Een groot verschil tussen gemiddeld advies en gemiddelde CITO-score vindt men vooral bij scholen met lage gemiddelde CITO-scores of een laag gemiddeld advies. Deze uitkomst staat haaks op een populaire opvatting dat vooral scholen met een gunstige sociaal-economische compositie of met ambitieuze ouders (dus hoog advies; hoge cito-score) het advies disproportioneel zouden opdrijven. Onze analyse ondersteunt deze populaire opvatting niet. De enige uitkomst die in de buurt komt van deze populaire opvatting is de uitkomst dat gecertificeerde Montessori scholen gemiddeld een hoger advies geven in verhouding tot hun gemiddelde CITO-scores. Eerder lijkt het er op dat de relatie tussen een hoog advies en hoge cito-scores sterker is bij de basisscholen die een bovengemiddeld advies afgeven en bovengemiddelde CITO-scores hebben.

Een mogelijke verklaring van de uitkomst dat het grootste advies-cito verschil vooral

gevonden wordt bij scholen met lage gemiddelde CITO-scores of een laag gemiddeld advies kan zijn dat deze scholen onder een grotere druk van ouders en leidinggeevenden staan (en daartegen minder weerstand kunnen bieden) om hogere adviezen te geven, teneinde hun leerlingen toch nog enige mogelijkheden bij de aanvang van het voortgezet onderwijs te geven. Anderzijds zou de druk van ouders en leidinggeevenden bij scholen met gemiddeld hoge CITO-scores en adviezen kleiner zijn (of gemakkelijker te weerstaan), omdat hun leerlingen dankzij de hoge CITO-scores toch al voldoende mogelijkheden hebben bij de aanvang van het voortgezet onderwijs.

Wel worden op Amsterdamse en Rotterdamse basisscholen gemiddeld hoge adviezen gegeven in verhouding tot de CITO-scores. Dit zou kunnen verklaren waarom in die twee steden de CITO-score zo'n grote rol speelt bij de toelating tot specifieke scholen: de gemiddeld te hoge adviezen heeft het onderscheidend vermogen van het advies aangetast waardoor de ontvangende scholen in het voortgezet onderwijs het niet meer kunnen vertrouwen en de CITO-score als enige betrouwbare indicator over is gebleven.

Noten

ⁱ Recentere openbare gegevens over het advies zijn nog steeds niet beschikbaar, ondanks alle lippendienst aan transparantie door de onderwijsorganisaties, OC&W en de inspectie.

ⁱⁱ 4.5*VWO%, 4.0*HAVO-VWO%, 3.5*HAVO%, 3.0*VMBOGT-HAVO%, 2.5*VMBOGT%, 2.0*VMBOKL-GT%, 1.5*VMBOKL%, 1.0*VMBOBL-KL%, 0.5*VMBOBL%, 0.0*Praktijk%.